

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quęstio 1. Quæ mora sponsi?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

461

ἱεθελὸν ἡ δέσπονός τοι μέλοι αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐδὲν
 ἐστὶν ἀρετῆς, οὐδὲ κακίας, καὶ οὐδὲν ἡρώδους, ἀδίκους ἡμετέρου
 ἐν οὐνοῖς καὶ ἐν γῇ, οὐδὲν αὖτε παρὰ θεοῖς, οὐδὲν αὖτε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
 καλῶς ἐπιτελεῖς ἀδίκους ἐκείνους, ἢ οὐδὲν πατὴρ τὰ αὐτὰ πάντα
 καὶ πάντας τοὺς πᾶσι λόγους διδάσκων, οὐ τοῦτους συνθηξάμενος καὶ
 ἀδικεῖν ἐξῆς, Si hoc non sit, neque Deum esse: aut si sit
 nihil illi curae esse res humanas, atq; nec virtutem esse
 nec vitium, & iniuste prout diximus, legisla: res eos
 qui honestatem constitutionibus ordinatam trans-
 grediantur, penis afficere. Sed enim quoniam illi ini-
 usti non sunt, eorumq; parens eadem quae ipse facit,
 facere per Rationem & Verbum docet: neque qui
 deo iustis illis obsecrantes consentiunt, iniusti
 sunt.

[illegible]

minium manifestatione, cogitationum ac sermonum exacta
discussione quæ ibi fiet.

§. 3. Lampades, seu lucernæ, quas Syrus etiã vocat *למפידין* *lampidin*, assumpto Græci sermonis vocabulo: Origenes vocat organa & instrumenta ac dona naturalia, quibus gratia Dei affunditur. Omnes.n. lampadas habent, & naturali lumine quædam bona ac mala discernunt. Hieronymus lampadem fidem esse docet, sic Hilarius, Lampades esse animarũ splendorem, de accensis intelligit. Consentiunt cæteris; Fidei.n. lux illa conuenit, atq; vt viuat ab o. o. caritatis & pietatis exercitijs habet. Siceritã cõtra suos Beza interpretatus est, dũ monet, fidem non debere *diva* *conspicere* relucere. Magnus autem honor erat facibus, & lampadibus obuiam prodire, vt constat ex Iudith. c. 3. Holofornem enim eo modo excipiunt. Ridicule errant hoc loco, Zwinglius, Bullingerus, Caluinus, Musculus. Bona lampades ardentes opera bona esse docent. Cuius quidem verè, ex fide, & caritate manifestantia in prudentibus; simulata vero, & cum solo externo strepitu in fatuis. Nam sequitur etiam fatuas obaleum habuisse; sine oleo enim non accenditur Ellychnium. oleum autem est illis fides, fidem igitur habuerunt: amitti igitur potest. Deinde non de olei defectu duntaxat, sed lampadum extinctione etiam queruntur. Intelligebant ergo, sibi opera esse necessaria ad salutem. Non sunt opera bona absolute sine fide & caritate. Et sane Zwinglio est extorta hoc loco veritas. *Via ergo æterna & salus, non tribuitur absolute operibus, sed fidei operanti per charitatem.* Vel *operibus ex fide prodeuntibus.* Atqui hoc ipsum est, quod obtinere contendimus; nam opera sine fide, ad salutẽ nihil conferunt. Nec obest, quod salus gratiæ fit, & electionis diuinæ; plures enim sunt vnus effectus causæ. Addit ille. *Fidem esse signum electionis.* Verum tamen signum est incertum, tot vbiq; a fide deficientibus, & in apostasia morientibus.

VERSUS

Moram autem faciente sponſo, dormi-
tauerunt omnes & dormierunt.

QVÆSTIO I.

Qua morà sponsi?

¶ **H**oc etiam ex decore adiectum est, & habet
significationem: Magnæ pompæ non modo
tarde procedunt, sed lente etiam instruuntur, dū mo-
liuntur, dum comuntur annus est: imo bona pars splen-
doris est, diuturna expectatio: quod enim quisquis,
præsolatur, id æstimat. Christus aduentum suum, nō
inani expectatione, sed rebus ipsis magnū, diu exspe-
ctari voluit, graditur enim *per nos, lento pede*, nemo
enim *est qui diuinet, nemo sequitur, qui impellat*. Sat cito
venit, qui vltimus erit dies. Non tamen in illo extre-
mo duntaxat veniet, sed singulorum decessibus, ante
quem nemo beatus est, aut miser. Mora igitur sponsi
maximi temporis intervallum est, quod inter ascen-
sionem Domini, & inter eius aduentum interest: quod
longissimum iam multis visum est, quia semper ex-
spectatum est: iam olim ante mille trecentes & qua-
dringentos annos a patribus expectatus est Sponsus,
& a nobis expectatur, forte post mille annos ventu-
rus. Est etiam illud quod cuique ab accepta fide, seu
usu rationis in Christianis ad finem vique vitæ con-
ceditur, quod in alijs breviorē, in alijs longiorem
moram habet, in omnibus incertam.

§. 2. Interea, omnes dormire, & dormire ce-
perunt. Hoc nonnulli interpretantur, de negligentia,
& securitate; dum enim sponsi aduentus differtur,
Qq 3 tandem

tandem fastidio, & mora somnus obrepit, & perinde agunt, ac si venturus nunquam esset. Græce est *ἐνδοξία*, dormitarunt, quod de negligentia, & qui ex ea consequi solet sopore vsurpatur. Ita bonus interdum dormitat Homerus, imo & Demosthenes Ciceroni visus est aliquando *υπερθεῖν*, vt refert Plutarchus. Dormitare & dormire, est vt illi putant, obliuisci iudicij Domini, non considerare, cur venerint, sed ad sua negotia conuerti, quasi nondum sit sponsi deducendi tempus.

Consentanea est illa interpretatio hominum moribus: quia tamen non sola fatua, sed etiam prudentes dormitauerunt, & dormierunt, quæ tamen parata steterunt in aduentum Domini: malim sequi Augustini interpretationem, quæ est etiam Gregorij: quæ Ianfenius, multiq; alij sequuntur, nempe dormire significare morbos, & languores mortis causas, & prænuncios, dormire esse mori: est enim mors soror soporis, placidoque simillima somno. Aut sane vtramque coniungere.

VERSVS 6. & 7.

*Media autem nocte clamor factus est
ecce sponsus venit, exite obviam
ei. Tunc surrexerunt omnes vir-
gines illæ, & ornauerunt lampas
suas.*

QVÆSTIO I.

Quando venit sponsus?

Noctua quomodo veniat.
§. 1. **M**edia nocte, Iudæi proprie interpretantur: quemadmodum enim media nocte venit Angelus, occiditque omnia primogenita Egypti, ita Messiam etiã media nocte venturum affirmat. Quod si rem absolute spectemus, noctu magis quam meridie, semper enim respectu diuersorum horizontium, & nox, & dies est: in omnibus partibus gentes sunt, si igitur vni aderit nocte media, alijs meridie, vespere, & mane alijs superueniet. Nunc etiam Iudæi in paschate in mediam vsque noctem excubias extendunt. Probabile quidem nocte venturum Dominum, seu eo tempore, quo in Palæstina nox est. Hoc tamen certius eo tempore quo minime expectabatur, sic enim ille aduenit, qui media nocte improvisus adest. Tum vero inter tot terrorum noctes, & plerisque alijs versis, vt in diebus Noe, & diebus Lot, personabit tuba, & mortui omnes ad iudicium citabuntur. Noctē fortasse vteretur, vt maior improbis oriatur, quamuis Christus suo, suorumque splendore tenebras omnes illuminaturus sit.

Ornare est instruere.
§. 2. Omnes itaque consurgent, omnis cura aliarum rerum de manibus excutietur: omnes intenti erunt, vt lampadas adornent, præparent, vt legitime occurrant sponso. Quis ornatus ille sit, frustra queritur, floribus aut alijs ornari qui putant, non intelligunt ornandi verbum; quod est adornare, instruere, concinnare. Hoc Græcis est *κοσμεῖν*, vnde *κοσμήσας* λαόν, qui in ordinem exercitus cogunt, aciem instruunt. sic Syrum *אֲרָאָה* *Vattheane*, aptarunt, nempe componendo lampadas, & Ellychnium, oleum infundendo, neque enim fatua adeo fatua fuerunt, vt cum oleum deficere viderent, de floribus, aut feris cogitarent. Ad reddendas igitur operum rationes se accingunt, vt monet Augustinus (serm. 22. alia enim cura fingi nulla potest. Memento enim veniet, aut æternitas beata, aut supplicium ignis.

§. 3. Hic etiam suam fiduciam iactant veteres Zwingliani, nam recentiores eam deseruerunt, Mæculus. *In fidelis vocatus à Domino, mox turbatur, de lampade cogitat, nihil vero in promptu habet. Fidelis contra quam imparatus deprehenditur.* Ingens profecto iactantia, vt nunquam sic imparatus, qui credit. Quomodo autem paratus erit ex sententia Calviniana, si credat se paratum, si credat esse in vasis oleum? Si credat se nuptiali cena non excludendum? Hæc est enim fides, tam quæ turos & securos reddit, incredibili stoliditate parat. Nam Pareus in c. 4. ad Romanos, Plene beatificatos suos iustos arbitrat, nec presentibus, nec præteritis, nec futuris peccatis posse excidere iustitiam, aut iram Dei mereri. Aliter Conradus Vorstius in 2. parte Test. feradec. Antipist. [Pistorius nostri officij ait esse, oblatum Dei beneficium libero consensu amplecti, & Deum vocantem vltro sequi. At vero postquam iustificati sumus, cum nos bonis operibus, & secundum iustificationem, hoc est, continuam iustitiam progredimur & salutem æternam vere promereri, & posse, & debere docere: ne perdamus præmium &c.]

Inde deducit, doctrinam Caluini de certa perseuerantia plane detestandam esse, quæ securitatem & ingenuam pariat.

Hic respondet Vorstius: [Et speciatim faciemus, iustificatos si peccatis iterum contra conscientiam se cure iudulerint, iræ & vindictæ diuinæ obnoxios esse tuadere.] Imo deteriorem fieri eorum conditionem, quam fuerit antea. Deinde concludit, Electos non deficere finaliter, quod verum est, sed multum abesse à vero & intimo Caluini sensu, nunquam in parte, aut eos deficere, vt iusti esse desinant. Negat tamen Vorstius, ex illa perseuerantia certitudine oriri superbiam aut præsumptionem; Nam non nisi sanctis & electis illam perseuerantiam & certitudinem tribuit. Et his non simpliciter, & absolute: sed hac demum conditione: Si quidem cum timore, & tremore salutem suam operari non cessauerint. Sed ille vel nobiscum sentit, vel fraudem facit. Catholica sententia est: Eos perseuerare, qui cum timore, & tremore salutem suam operantur, si operari non cessauerint. At Calviniani non hoc modo dicunt, quod verum est, sed hoc in super addunt, quod à malo est; Certo sibi constare fore, vt cum timore, & tremore salutem operari nunquam cessent. Hoc est, quod culpamus. Hoc simpliciter & absolute arguunt, ideoque timorem, & tremorem abijciunt. Nec hoc modo asseuerant, sed etiam addunt: se quamuis exemplo Davidis adulterio, & cædibus polluantur, cum D. Petro peierent, aut alia scelera contra vitam, tamque tabulam concipiant, eo tamen ipso tempore nec iustitiâ, sibi à Deo imputata priuari, & salutem suam operari. Atque hoc est supremum facinus, quod seclerati audent. Hæc solent aliqui rectius, alij nudius proponere. Sicq; solent *λογους ἀσυνεχούς* & *ἀσυνεχούς* *ἀνδράων*. Sermones vt lora, & sphaeras inter se mittere, vt est in proverbio, vt simplicibus illudant. Itaque non est hic finis sperandus.

Αὐτὸν δὲ τὸν ἐξ ἑστῆτος, καὶ ὁ λαὸς ὁ λαὸς.

Lis litem, noxam noxa parit.

Nunc igitur si virgines illas moncant illi doctores, vt sese excipiendo sponso præparent, aliud dicere necesse non habent. Nisi vt credant se non excludendas, credant se recta via semper ituras. Si lucernas frangant, oleum taracem perlaturas, vno verbo, certitudinem omnia posse. Multo de iustitia diuinare citius præscientiam poetæ sensere. Diphilum comicum Clementis citat l. 6. Irom.

*Tunc mortuos putas, heus Nicerate,
Quiscomaibus replere voluptatibus
Ac si Deum latuissent, penitus esse liberos?*

iustitia